مەترسییەکانی نا یادەوەری..
ئالان فەرمان

ئەمە لەناو تاعون و دیستۆپیایەکی ترسناکدا دەژین، هەمووەمان لەژێر هەڵ و مەرجی سەختی نا یادەوەریدا دەژین. سیاسییەکان لەڕێگەی دەزگای پۆلیسی نەرم و ناوەندە میدیاییە کۆنتڕۆڵکانەوە ئەشکەنجەیەکی قوڵی بیرەوەریمان دەدەن تا دوێنێمان لەبیربچێتەوە. مرۆڤ بەهۆی یادەوەرییەوە دەتوانێت وێنەیەکی گشتی و ئەنالیتیکی بۆ دونیا بکێشێت تا لە ساتەوەختەکانی ئێستا تێبگات. لەستاندنەوەی یادەوەری وەک بەخشینی دووچاوی شوشە و بێکەڵکن، کە تەنیا تەم و زوڵمەت ببینێت. قودرەتی هەموو کۆمەڵگایەک بۆ تەماشاکردنی ئێستا لەقودرەتی ئەو یادگەیەوە دێت کە لەحزەکانی ڕابردووی بەسەر یەکدا کەڵەکە کردووە. نوسان تەنیا بۆ ساتەوەختەکانی ئێستاوە دەزگا لە سەردەمێکی ترسانکی نەبینیندا دەکاتەوە. یادەوەری دەستێکی گرینگی لەنیگارکردنی هۆشیاریدا هەیە. مێرلۆ پۆنتی پێیوایە هۆشیاری لەبنەڕەتدا لەگەڵ یادەوەریدا تێکەڵ بووە، چونکە ئەوە ئەزموونەکانی ڕابردوون وێنەیەکی ڕاستەقینەی ئێستامان بۆ دەکێشن. ئەوەی ئەمڕۆ لەدونیادا دەگوزەرێت داڕمان و دۆڕانی دەستەجەمعی یادەوەرییەکانە. مرۆڤی ئەمڕۆ بەوردی نازانێت پێرێ چی ڕوویداوە! هەموو ئەوەی لەبەردەستیدایە چەند کەرەستەیەکی هۆشیاری موزەیەفن تا خێرا و بەپەلە فریای خوێندنەوەی ڕوداوەکانی ئەمڕۆی بکەوێت. بەبێ سەفەر بۆ ڕابردوو و ڕاگوزەردا ئەستەمە وێنەیەکی بەگەرد و شەفافی ئێستامان دەستبکەوێت. لەحزەی ئێستا بەتوندی بەستراوەتەوە بەلەحزە ڕاگوزەرەکانی دوێنەوە. سیستم و دەزگا سیاسییەکان هونەرێکی سەیر لە کوشتنی یادەوەریدا بەکاردەهێنن، سیاسەت لەمڕۆدا چیتر پردی بەستنەوەی دەوڵەت و سوبێکت نییە بەیەکترییەوە، بەڵکوو پیادەکردنی هەموو شێوەکانی دەسەڵاتە تا سوبێکت پێبکات لە نەبینین.
ڕۆمانی (پۆلیسی یادەوەری) یۆکۆ ئۆگاوا دەقاو دونیای ئێستامان بیردەخاتەوە. لە یەکێک لەدورگەکاندا دەزگایەکی پۆلیسی هەیە بەناوی (پۆلیسی یادەوەری) ئیشی ئەودەزگایە بریتییە لە ونکردنی شتەکانی دورگەکە تا بەتەواوی لەبیری خەڵکی بچنەوە بەوەی ڕۆژێک لەڕۆژان ئەو شتانە بوونیان هەبووە، هەموو ئەوانەشی دیارنەمانەکان کاریان لەناکات و یادەوەریان ماوە دەستگیردەکرێن و وندەکرێن. سەرەتا بالندەکان ون دەبن و دواتر کتێبەکان و کەرستە مۆسیقیەکان هتد.. لەسەرەتادا کەس دیارنەمانەکانی بەلاوە گرینگ نییە، تا وردە وردە

لەبیریان دەچێتەوە ڕۆژێک لەڕۆژان کتێبەکان بوونیان هەبوە!
لەبیریان دەچێتەوە باڵندەی توحفە و قەیاغ و فۆتۆ بوونیان هەبوە!
دوای هەر دیارنەمانێک لەسەر دەستی پۆلیسی یادەوەری شتێک لەیادەوەریشیان لەگەڵیدا دەچێتە دیارنەمانەوە. سات دوای سات بەدەستی ئەم پۆلیسانەی دەسەڵاتەوە مرۆڤەکانیش بەتەکنیکی زانسی مۆدێرن و تیرۆری با□یل□جیەوە ئەندامەکانی جەستەیان ون دەبن و مرۆڤەکان بەتەواوی دەبن بە مرۆڤی ون بوو و دەچنە نەمانی ئەبەدیەوە.
قەیرانەکە لێرەوە دەستپێدەکات کاتێک یەکەم کەس یەکەم دیارنەمان وەک □وداوێکی سامناک تەماشاناکات. ئاگری ئەو دورگەیە لەو چرکەساتەوە دەست پێدەکات و تا وردە وردە کەس لەبیری نامێنێت ڕۆژێک لەڕۆژان باڵندە و مۆسیقا و کتێب بونیان هەبووە. ئەم بێموبالاتیە دەبێتە هۆی دروستبوونی کارەساتێکی ترسناکی لەناوچوونی بەکۆمەڵ تا خۆشیان دەبن بە نێچیری پۆلیسی یادەوەری و وردە وردە نوقم دەبن. یۆکۆ ئۆگاوا دەیەوێت بە دزیەوە ئەوە کەشف بکات لەدەستدانی مێژوو و ڕوودا و مەتریاڵەکانی ڕابردوو، بەلەدەستدانی دەستەجەمعی ئینسانەکان کۆتایی دێت. مرۆڤی بێ بیرەوەری مرۆڤێکە تەنیا لەشێوەی لم و تەپ و تۆز بوونی هەیە و ناتوانێت قسە لەسەر مانا وجوودیە گەورەکانی بکات، مێژوو و □وداوەکانی ناوی دەوری گرینگیان هەیە لە بەستنەوەی ئێستا بە ساتەوەختی مەعریفی قوڵەوە. هەموو کۆمەڵگایێک دەبێت بزانێت ئەوەی لە ئێستادا ڕوودەدات ڕیشەی لەو ڕابردووەدایە کە ساتێک لەساتەکان قاچمان تێخستووە و و بەجێمانهێشتووە.
دەسەڵات و بکەرە سیاسیەکان ڕاستە و ڕاست بەژدار نین لەو قڕکردنە دەستەجەمعیەدا، بەڵکوو لەڕێگەی بکەری تری نادیار و مەجهولەوە ئەو تاوانە پێرفێکتە ئەنجامدەدەن کە لەدونیای ئێستا زۆر بەقورسی روخسارەکانیان دەناسینەوە. میدیا و جۆرناڵیزم بکەری جددی و نادیاری سڕینەوەی ڕابردوون و هێزی گرینگی کۆنتڕۆڵکردن و ئیحتواکردنی ڕابردوون. لە پۆلیسی یادەوەریدا پۆلیسەکان شتەکان ون دەکەن تا لەبیربچنەوە و ببن ب□ ه□□□م،لەپۆلیسی واقعیماندا شتەکان پیشان دەدرێن تا لەبیرمانبچنەوە. بەبڕوای من پۆلیسی یادەوەری لەدونیای ئۆگاوادا میتافۆرە بۆ ئەفسانەی میدیا و ڕۆژنامە لەدونیای ئێمەدا. میدیا ڕۆڵی گرینگ دەگێڕێت لەسڕینەوەی ڕابردوو لەڕێگەی خیراکردنی ڕیتمی نەقڵ و پیشاندانەوە. میدیا هەمان پۆلیسی یادەوەریە بەبێ ئەوەی بزانین پۆلیسە. میدیا بەپەلەپروزێ هەواڵ دوای هەواڵ دەگوازێتەوە ناو زاکیرەی بینەر تا میمۆریەکە توشی شەلەل بوون بکات ئەو پیشاندان و نەقڵکردنە یەک لەدوای یەکە

ل□بن□□تدا هەمان ونکردنی شتەکان کە لەڕۆمانەکەدا دەردەکەوێت.
میدیا پۆلیسێکی مەدەنیە هەموو ئەو شتانە وندەکات کەجددین تا تەسلیمی سادە و ڕوکەشی هەتا هەتایی بین. تێگەشتنی سادەی بینەر بەتوندی دیلی ئەو (پیشاندانەیە)کە میدیا نەقڵی نیگای بینەری دەکات. میدیا شتەکان پیشاندەدات تا نەبینین لەراستیدا چی شاردۆتەوە. وەزیفەی ساختەی میددیا پیشاندانە و جۆرێک لەئاڵودەکردنی بینینە بە سادەو تەرفیهاتەوە تا کێشە گەورەکە ئیهمال بکەین.هەموو ئەمەش بەخێرایی و سات دوای سات نەقڵ دەکات و دەمانخزێنێتە ناو تەقسێکەوە نەتوانین فریای ڕابردوو بکەوین.
ئەوەی لەپشتی ئەم تەقسە مێدیایەشە بێگومان سیاسەتە، میدیا تەنیا دیل و بەکرێگیراوێکی سادەی سیاسەتە.
هەموو کارەسەتاکەش تەنیا لەئەستۆی میدیادا نییە، بەڵکوو دونیایەک بریکار و میدیۆمی تر هەن سیستمی سیاسی ئاراستەیان دەکات تا لەتەنیشت میدیاوە هەمان ئیش بکەن. لەزانکۆوە بگرە تا ئەکادیمیا سەرلەبەری خەریکی ونکردن و شاردنەوەی شتەکانن. بەڵام لەهەموویان کاریگەرتر و جددیتر میدیایە.
نوام چۆمسکی لە (کۆنتڕۆڵکردنی ڕاگەیاندن)دا دەنوسێت:
لەلێکۆڵینەوەیەکدا لەزانکۆی (ماساشوتس) دەربارەی ئاراستەی خەڵک بۆ قەیرانی ئێستای کەنداو(١٩٩١) ئەمجامدرا. لێکۆڵینەوەکە لەسەر بیروراو ئاراستەکان لەسەر تەلەفزیۆن بوو. یەکێک لەپرسیارەکان دەیپرسی بەرای تۆ چەند ق□تنامی لە جەنگی ق□تنام کوژران؟ تێکڕای وەڵامەکان لە پرۆگرامی ئەمریکان تودەی دەیگوت سەت هەزار کەس! لەکاتێکدا بەفەرمی دوملیۆن کەس بوون. بەبڕوای چۆمسکی سیستمی سیاسی لەڕێگەی مێدیاوە نەک تەنیا ڕابردوو دەکاتە هەڵم و دوکەڵ، بەڵکو دیار و حەقیقەتیش دەکاتە نادیار و وەهم. دروستکردنی ئەو بەدفەهمیە لەپیشەسازیە ترسناکەکانی ئەو مەنزومە سیاسیەیە بە وەکیلێکی سەت ڕووی وەک ڕاگەیاندن.مەترسی ئەو شێوە ئیشکردنەی سیاسەت بە میدیۆمێکی وەک میدیا لە ترسناکترین قەیرانەکانی دونیای ئێستامانە.بەپێی چۆمسکی هیچ دوورنیە دەساڵی تر عەرەبەکان لەبیریان بچێتەوە ئێمەیان ئەنفال کردووە! رەنگە بەڕوونی لەبیریان نەمێنێت ئەوانەی کیمیاباران کران سەت کەس بوون یان دووسەتکەس!
بەختیار عەلی لە (بەسەرسامی لەناو وێرانەدا) دەنووسێت: “سڕینەوەی یادەوەری، هونەرێکە سیاسی□کانی ئێمە بەکاری□د□هێنن بۆ ئەوەی خۆیان بتوانن بژین و ئێمەش بتوانین لەگەڵیاندا بژین، بەڵام نابێت ئەدەب لە تاوانی یادەوەریدا بەشداراب□ت”.بەبڕوای من ئەوەی لەتێکستەکەی بەختیاردا گرفتە پێک□و□ زیانی ئێمە و سیاسیەکانە، ئەوان بۆیە یادەوەریمان تیرۆر دەکەن تا بۆخۆشمان بەیەکجاری

قەتڵوعام بین. ئەوان یادەوریمان ناکوژن تا بەشێ خۆشەکەی دونیایان بەربکەوێت، بەڵکوو دروستکردنی دونیایەکە کە هەموو بەشەکانی بۆ ئەوان بێت.
کۆتایی ڕۆمانەکەی ئۆگاوا کۆتاییەکی ئایرۆنییە بۆ ئەو مردنە بەکۆمەڵەی ئەمە لەسەردەستی سیستم و بکەرەکانی. پاسیڤکردنی مرۆڤ لە دیتنی ڕابردوو لەپێویستییەکانی دەسەڵات و سیاسەتە تا بەدەی خۆیان دونیا لەت لەت بکەن. لە پۆلیسی یادەوەریدا کوشتنی یادگە پەیوەندی قوڵی هەیە بەمانەوەی ستراکتەرە سیاسییەکەوە. بەڵام ئەوەی مایەی هەرەس و خەمێکی قوڵە کەم وەرگرتنی ئەو تاوانەیە لەلایەن خەڵکانی سەر دورگەکە. بەبڕوای جولیا شیۆتا لە ڕۆمانەکەدا بەئەندازەی پۆلیسەکان خەڵکیش لەو تاوانەدا دەرحەق بەخۆیان بەشداریان هەیە. بێموبالاتی خەڵکی ڕۆژ دوای ڕۆژ هەوێنی گەورەبوونی کارەساتەکەیە. هەلومەرجی سوبێکت لە فەزای ڕەمزی و کۆمەڵایەتیدا مایەی هەژێندەکی گەورەیە. ئەمە ڕۆژ دوای ڕۆژ دیارنەمانەکان و ونبونی یادەوەری دەبینین، بەڵام بێدەربەستانە بەدیار نقومبوونی یادەوەریمان خەریکی خۆتەفرەدانین.دورنیە هەموو قەیاغ و بەلەمەکانی سەر ئەو ئەستێرەیە نوقمبن و بچنە دیارنەمانی ئەبەدییەوە.دوور نیە لەمچاوەڕوانیە ترسناکەدا ببین بە هەڵم و وەک باڵۆنێک بەرەو ئاسمان بچینە نەبوون و عەدەمی هەتا هەتاییەوە.
ئۆگاوا لە شوێنێکدا نوسیبووی: لەم ڕۆژانەدا شتێکی نائاسایی نییە ئەگەر کەسێک دیار نەمێنێت!

ئالان فەرمان